

KIJKEN IN DE KOOLMEESZIEL

Dieren zijn individuen. Hun gedrag weerspiegelt hun persoonlijkheid. Kees van Oers, eind februari geïnaugureerd als buitengewoon hoogleraar Dierpersoonlijkheid, ontrafelt deze ingewikkelde relatie. Sinds 1998 doet hij bij ecologie-instituut NIOO-KNAW onderzoek naar koolmezen.

Hoe bepaal je de persoonlijkheid van een koolmees?

'Onze standaardtest is eenvoudig. We zetten een koolmees in een nieuwe ruimte zonder veel prikkels en kijken hoe hij die ruimte onderzoekt. De test weerspiegelt het exploratieve gedrag van koolmezen. Zijn ze extravert, onderzoekend en agressief of juist niet? Daarnaast zijn er testen die kijken naar kleinere facetten van gedrag. Hoe reageren de vogels op vreemde voorwerpen in een ruimte en wat gebeurt er als je bepaalde typen persoonlijkheid bij elkaar plaatst?'

De koolmees is een modelvogel voor gedragsstudie, omdat-ie veel voorkomt en tegen een stootje kan. Maar zijn er wat persoonlijkheid betreft niet veel interessantere vogels?

'Verschillen in persoonlijkheid tussen soorten zijn moeilijk te meten. Je moet bij het ontwikkelen van een test vanuit de soort denken, want zo'n test moet afgestemd zijn op het ecologische gedrag van de soort. Een foeragerende koolmees exploreert zijn omgeving. Maar een bonte vliegenvanger, bijvoorbeeld, zit stil en kijkt om zich heen. Pas als-ie een prooi ziet, vliegt hij erop af. Als je de open field-test voor koolmezen toepast op bonte vliegenvangers, zul je geen verschil in persoonlijkheid zien.'

Zeggen resultaten bij koolmezen dan wel iets over andere dieren?

'Het gaat niet om de persoonlijkheid op zich, maar om de onderliggende vragen. Is de variatie in persoonlijkheid van belang voor het evolutionaire succes van de soort? Waarom leggen koolmezen zoveel eieren en in hoeverre speelt persoonlijkheid daarbij een rol? Als dat bij koolmezen tot evolutionair succes leidt, in de zin van snelle aanpassing en dus fitness, zal dat ook voor andere soorten gelden. Daarvoor hoef je de persoonlijkheid van die andere soort niet tot in detail te kennen. Het gaat om generieke processen.'

Hoe kijk jij naar een koolmees in de natuur?

'Voor mij is de koolmees niet zomaar een soort als alle anderen. Ik probeer altijd het individu te herkennen. Ik let op de kleur, of het een mannetje of vrouwtje is, of-ie brutaal is of niet. Als ik met mijn vrouw in het bos loopt, zegt ze wel eens gekscherend: het lijkt wel of die vogels weten dat jij eraan komt. Meteen van die alarmroepjes. Sommige komen echt naar me toe en schelden me uit.'

'Sommige koolmezen komen echt naar me toe en schelden me uit'

Zijn er relaties te leggen tussen persoonlijkheid bij koolmezen en bij mensen?

'Tot op zekere hoogte wel. Neem het dopamine-systeem. Dat zorgt bij dieren bij bepaald gedrag voor een positieve of negatieve terugkoppeling. Bergbeklimmers, bijvoorbeeld, krijgen binnen dit dopamine-circuit een prikkel. Hoe hoger de bergen, hoe groter de prikkel. Bij koolmezen zie je ook een relatie tussen de expressie van het gen voor dopamine en exploratief gedrag. Overigens is zowel bij mensen als dieren die rol beperkt; het verklaart maar 2,5 procent van de variatie in dit gedrag.'

Waar focust het onderzoek de komende tijd op?

'We willen onderzoeken hoe de persoonlijkheid verandert in de tijd onder verschillende omstandigheden, bijvoorbeeld door de broedselgrootte te veranderen. We halen dan een deel van de jongen weg en laten die in andere omstandigheden opgroeien. Wat zijn de gevolgen

daarvan voor de persoonlijkheid en het gedrag? Het gaat hier dus om de *nurture or nature*-vraag. Daarnaast wil ik in de hersenen van koolmezen identificeren waar die processen zich afspelen. Zijn bepaalde hersendelen hierin belangrijker dan andere? Wij weten nog heel weinig over de hersenen van koolmezen.'

En nog plannen voor het onderwijs?

'Ik verzorg al ruim tien jaar modules over persoonlijkheid in bestaande cursussen. Aanvullend wil ik een eigen verdiepingscursus ontwikkelen voor masterstudenten. Daarin zal het gaan over het stellen van de juiste onderzoeksvragen. Iedereen die met dieren werkt, moet weten dat persoonlijkheid heel belangrijk is voor de uitkomsten van het onderzoek.' **RK**

KEES VAN OERS (1971)

1998-2003 Promotie bij NIOO-KNAW en Universiteit Utrecht

2003-2004 Postdoc bij NIOO-KNAW

2004-2006 Postdoc bij Max-Planck Instituut voor Ornithologie, Duitsland

2007-heden Respectievelijk Veni- en senior onderzoeker bij NIOO-KNAW

2018-heden Buitengewoon hoogleraar Dierpersoonlijkheid bij WUR

Van Oers is getrouwd en heeft twee zonen.

